

NOVES APORTACIONS AL CONEIXEMENT DE LES ESTELES DEL PENEDES-GARRAF: SANT PERE DE CASTELLET

RESUM

En aquestes Jornades presentem una peça de l'església de Sant Pere de Castellet, que podem identificar, en base a les seves característiques tipològiques i estilístiques, com una estela funerària de tipus discoïdal.

ABSTRACT

The study of a piece from Sant Pere de Castellet church that, on the basis of its type and style features, the authors identify as a disk-shaped funeral stela.

L'església de Sant Pere de Castellet es documenta el 1151 a la butlla del papa Eugeni III. A l'acta de consagració de Santa Maria de Solsona (1163) el bisbe de Barcelona reconeix que aquesta església era una possessió de Solsona. El 1195 Bertran de Castellet elegeix l'església com a lloc de sepultura. El 1484 l'església de Sant Esteve es va convertir en sufragània de la parròquia de Sant Pere (PUIGFERRAT, 1992; LLORAC, 1992).

L'edifici actual és un temple molt transformat pel pas del temps. És un edifici d'una nau, cobert amb volta de canó reforçada amb arcs torals, absis semicircular a llevant amb un petit tram presbiteral. La porta s'obre a la façana de ponent i és sota un atri o porxo una mica més tardà. El temple es data a finals del segle XI (ADELL, 1992).

INVENTARI: CAT 14.02 CAS 01⁽¹⁾

UBICACIÓ ACTUAL: al carener de la teulada de l'església de Sant Pere de Castellet.

PROCEDÈNCIA: podria ser una estela del fossar de l'església medieval.

ALÇADA CONSERVADA: no mesurada.

DIÀMETRE DISC: no mesurat.

GRUIX 1: no mesurat.

GRUIX 2: no mesurat.

GRUIX 3: no mesurat.

COLL: no mesurat.

AMPLADA PEU: no mesurada.

MATERIAL: pedra calcària.

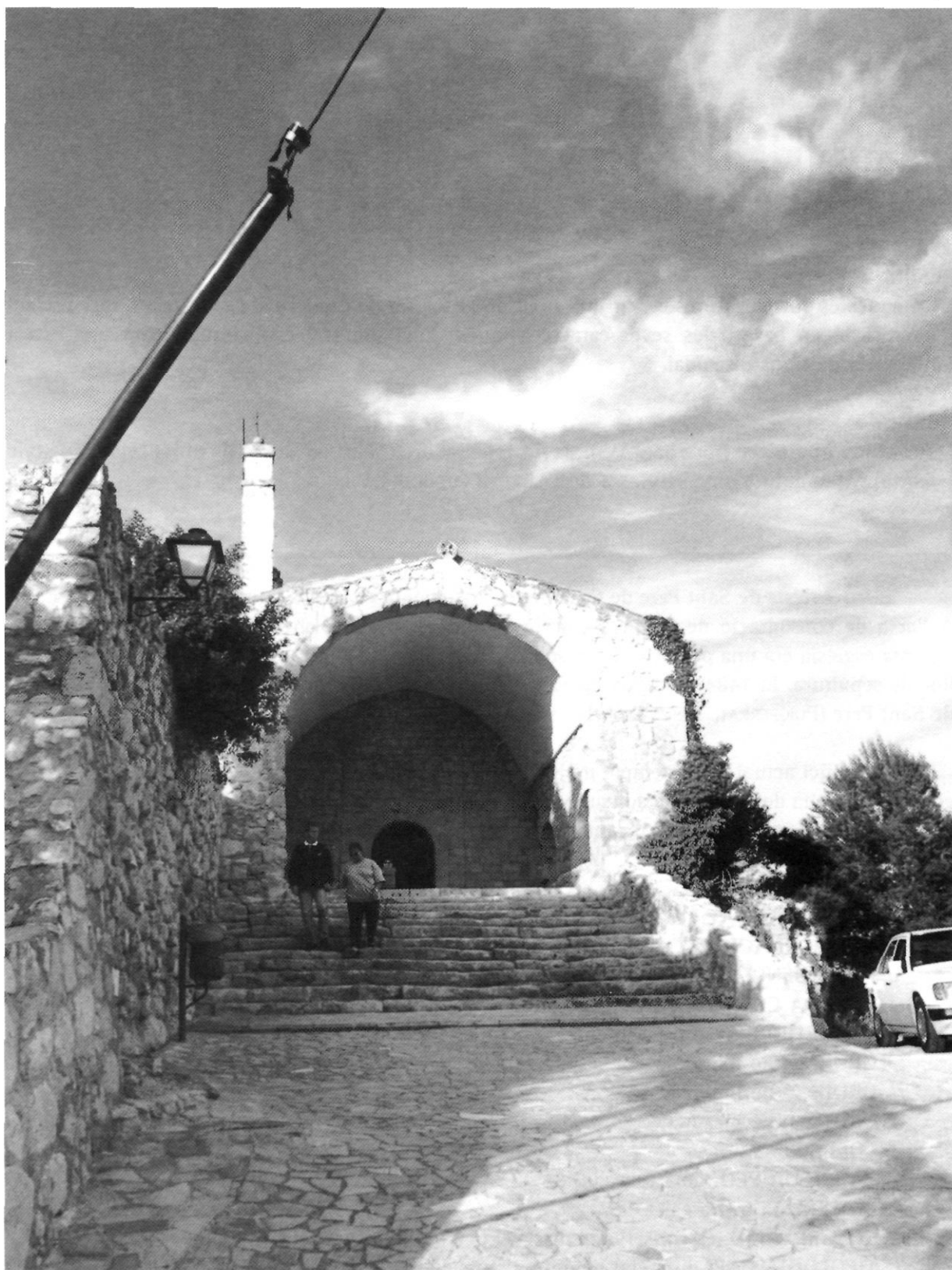
CONSERVACIÓ: es conserva el disc i el peu sembla ser també l'original.

TIPOLOGIA CAP: discoïdal buidat o creu calada.

TIPOLOGIA PEU: trapezoïdal o en cua d'oreneta.

Vista de l'estela de Sant Pere de Castellet sobre l'atri de l'església.

Vista de l'estela de Sant Pere de Castellet sobre l'atri de l'església.

DECORACIÓ CARA A: creu patent de braços curvilinis i remat recte, amb els braços remarcats, dins una bordura amb una ziga-zaga. Els cantons de la creu són buidats o perforats, que li donen la característica fesomia de creu calada.

DECORACIÓ CARA B: no es pot veure.

DECORACIÓ PERFIL: no es pot veure.

TÈCNICA CARA A: baix relleu pla.

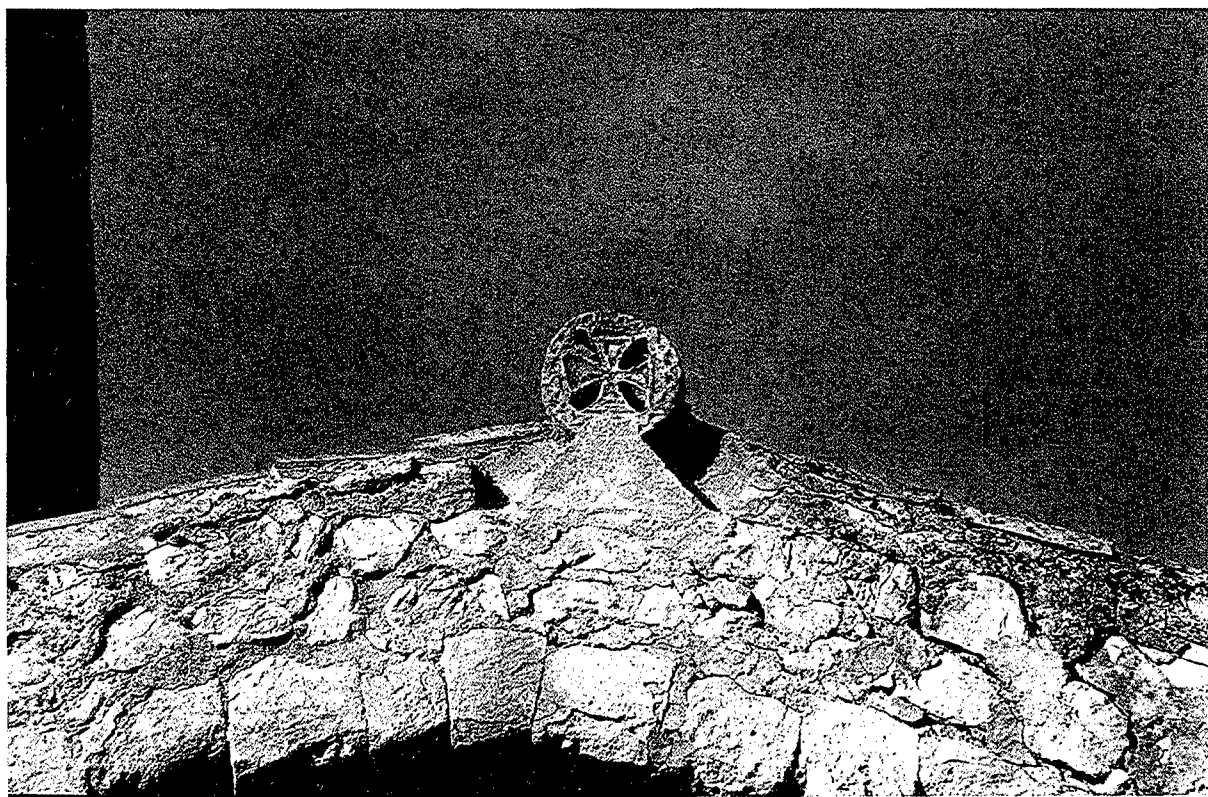
TÈCNICA CARA B: no es pot veure.

TÈCNICA PERFIL: no es pot veure.

BIBLIOGRAFIA: fotografia publicada a *Catalunya romànica*, vol. XIX, pàg. 102.

Les característiques de la peça, juntament amb la decoració i les seves dimensions, amb un diàmetre que calculem proper als 40 cm, ens fa pensar que es tracta d'una estela funerària discoïdal datable entre els segles XII i XIII, reaprofitada com a decoració de la teulada de l'atri, que Joan Albert Adell data al segle XII avançat (ADELL, 1992).

Hem de fer dues observacions: suposar que la peça és una estela funerària dels segles XII-XIII implica que es va col·locar dalt de la teulada en una reforma posterior, fet que es corrobora per ser en un petit encaix i arrenjar-se en la coberta de teules, i no ser dalt del carener com seria de suposar en el cas que fos un remat de teulada.

Detall de l'estela de Sant Pere de Castellet.

DECORACIÓ CARA A: creu patent de braços curvilinis i remat recte, amb els braços remarcats, dins una bordura amb una ziga-zaga. Els cantons de la creu són buidats o perforats, que li donen la característica fesomia de creu calada.

DECORACIÓ CARA B: no es pot veure.

DECORACIÓ PERFIL: no es pot veure.

TÈCNICA CARA A: baix relleu pla.

TÈCNICA CARA B: no es pot veure.

TÈCNICA PERFIL: no es pot veure.

BIBLIOGRAFIA: fotografia publicada a *Catalunya romànica*, vol. XIX, pàg. 102.

Les característiques de la peça, juntament amb la decoració i les seves dimensions, amb un diàmetre que calculem proper als 40 cm, ens fa pensar que es tracta d'una estela funerària discoïdal datable entre els segles XII i XIII, reaprofitada com a decoració de la teulada de l'atri, que Joan Albert Adell data al segle XII avançat (ADELL, 1992).

Hem de fer dues observacions: suposar que la peça és una estela funerària dels segles XII-XIII implica que es va col·locar dalt de la teulada en una reforma posterior, fet que es corrobora per ser en un petit encaix i arrenjar-se en la coberta de teules, i no ser dalt del carener com seria de suposar en el cas que fos un remat de teulada.

Detall de l'estela de Sant Pere de Castellet.

Quant a les seves característiques decoratives, hem de posar-la en relació amb altres conjunts d'esteles medievals com les ja conegudes de la Conca de Barberà, la Segarra o les terres de Sòria (MENCHON, 1996; MIRÓ, 1987; CASA/DOMÈNECH, 1983).

Aquesta estela s'ha de posar en relació amb els sepulcres que hi havia a l'atri de l'església, destruïts en temps de la Guerra Civil. Es tractava de sengles sarcòfags sobre columnetes datats al segle XIII, dels quals es conserven dos capitells al Museu de Vilafranca (GONZÁLEZ, 1992, pàgs. 102-103).

BIBLIOGRAFIA

- ADELL, S. «Sant Pere de Castellet». *Catalunya romànica*, vol. XIX, Barcelona 1992, pàg. 102.
- CASA, C de la; DOMÈNECH, M. (1983). *Estelas medievales de la provincia de Soria*. Soria, Excma. Diputación Provincial.
- MENCHON, J.; TÉVAR, A. (editors). «Les esteles discoïdals dels Països Catalans, estat de la qüestió». *Actes d'estudi sobre les esteles discoïdals*. Reus, 9 i 10 de gener de 1988. Reus, Carrutxa/Centre de Documentació sobre Cultura Popular 1993.
- GONZÁLEZ (1992). «Sant Pere de Castellet». *Catalunya romànica*, vol. XIX, Barcelona, pàgs. 102-103.
- LLORACH, S. (1992). «Sant Pere de Castellet». *Catalunya romànica*, vol. XIX, Barcelona, pàg. 102.
- MENCHON, J. (1993). «Aspectes metodològics i terminològics al voltant de l'estela discoïdal». *Les esteles discoïdals* 1993, pàgs. 51-75.
- MENCHON, J. (1996). *Arqueologia funerària medieval a la Conca de Barberà. Estat actual*, Montblanc, Consell Comarcal de la Conca de Barberà, 1996.
- MENCHON, J.; RIUS, P. (1995). «Una estela discoïdal a Sant Martí Sarroca». *Miscel·lània Penedesenca XX-1994*, Comunicacions en les 7enes Jornades d'Estudis Penedesencs, Sant Sadurn d'Anoia, 3-4-5 de juny de 1994, vol. II El Penedès, pàgs. 221-228.
- MENCHON, J.; RIUS, P. (en premsa). «Una estela funerària a l'Estudi Vidal' de Sitges (Garraf)». 9enes Jornades d'Estudis Penedesencs, Calafell, juny de 1996.
- MENCHON, J.; RIUS, P. (en premsa). «Nova estela discoïdal al Penedès». 10enes Jornades d'Estudis Penedesencs, Santa Margarida i els Monjos, maig-juny de 1997.
- MIRÓ I ROSINACH, J. M. (1987). *Esteles funeràries discoïdals de la Segarra, aproximació a una significació simbòlica*. Barcelona, Grup de Recerques de les Terres de Ponent - Fundació d'Història i Art Roger de Belfort.
- PUIGFERRAT, C. (1992). «Sant Pere de Castellet». *Catalunya romànica*, vol. XIX, Barcelona 1992, pàg. 102.

NOTA

(1) Agraïm a F. Xavier Virella i Torras la informació sobre la peça.

Per a l'inventari de les peces s'aplica un sistema alfanumèric en el qual s'especifica la comarca i el municipi d'on procedeix pel sistema establert per l'Institut Cartogràfic de Catalunya. En aquest cada comarca té un número de codi així com cada municipi. Al Garraf li correspon el 14 i a Castellet i la Gornal el 02. Les sigles de cada peça seran, doncs: CAT (abreujament de Catalunya) + número de la comarca + núm. del municipi + abreujament del municipi + número d'estela. En aquest cas seran CAT 14.02 CAS + núm. estela. (Vid: *Mapa topogràfic de Catalunya*. 1:250.000. Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Institut Cartogràfic de Catalunya, 1983). En donar les mides de les peces hem adoptat el següent codi: en el cas que la mida sigui d'una part trencada i que podem reconstruir, la posem entre parèntesi (x) ; en el cas que no es pugui s'acompanya d'un interrogant i un signe de sumar (x+?). Gruix 1 és la mida del gruix de la peça a l'alçada del cap, Gruix 2 al coll i Gruix 3 al peu (MENCHON, 1993).